

Marçal y esta, a su vez, encabeza el de Company. Esta intersección o entrecruzamiento o proyección es constante a lo largo de la escritura del ensayo, y a mi juicio, es vertebral, porque representa lo que teoriza. Tanna se apoya en la noción foucaultiana de *genealogía*, que se sostiene dando cuenta de los fragmentarismos y las discontinuidades, características propias de lo cuir/queer. Dicho de otro modo, a partir del deseo cuir/queer (incluyendo el suyo, por supuesto), la autora traza una tradición nada tradicional, un *parentesco* intertextual fuera de lo establecido, que discurre de una manera *otra*, complejizando la creación de relaciones *familiares* (y el mismo concepto de familia y su etimología horripilante), de un modo productivo y empoderador, porque en el ejercicio de la lectura *tout court* y de la crítica literaria (que no es sino una lectura desde una comunidad determinada), las fragmentaciones, las discontinuidades y los saltos cronotópicos propios de las genealogías cuir/queer exigen que llenemos huecos a partir la implicación del deseo y el cuerpo.

Las genealogías reseguídas/trazadas por Tanna con lucidez iluminadora se emplazan en un lugar —Barcelona— atravesado por la *otredad*, con una espacialidad y temporalidad *otras*, motivadas por las experiencias del desplazamiento, la migración y el exilio cuir/queer. Por todo ello, al aventurarnos por las páginas de este espléndido ensayo, se produce una especie de *mise en abyme* vertiginosa, porque Natasha Tanna elige —a propósito para sus propósitos— textos literarios de Marçal, Peri Rossi y Company que ponen en escena el proceso de transmisión literaria, que ella analiza y *también* pone en escena en su texto, en la escritura de un ensayo que nosotrxs, como lectorxs agentivxs, re-escenificaremos, como no podría ser de otra manera, implicándonos *afinitivamente*. Y todo ello comporta un ejercicio político y ético clave que la autora explicita en su *Coda* (que no conclusión) final: “The genealogies that we trace and create, and the ways in which we trace and create them, have implications for how we see the relations between ourselves and others” (170).

MERITERRAS FRANCÉS
meri.torras@uab.cat

D.O.I.: 10.1344/Lectora2021.27.23

Universitat Autònoma de Barcelona

Feminismes: subjectes del nou mil·lenni

Lluïsa Julià Capdevila (ed.)

Barcelona, Revista de Catalunya, 2020, 292 pp. ISBN: 978-84-09-22208-7

Aquest volum, magníficament editat per Lluïsa Julià Capdevila, ofereix una excel·lent panoràmica dels feminismes a Catalunya. En ressegueix l'origen, el present i els reptes de futur. Destaca per la mirada polièdrica dels enfocaments i dels perfils

de les persones col·laboradores, diverses en procedències i abast, amb voluntat de transversalitat generacional i interseccional. Totes les contribucions responen plenament a la petició de l'editora de mostrar la centralitat del pensament feminista en el discurs públic (polític, social i cultural) a partir de la realitat catalana, múltiple i diversa.

Aquesta pluralitat s'articula en quatre seccions. La primera, "Perspectives històriques", mira moments i eixos clau del feminisme, que val la pena llegir individualment i transversalment. Montserrat Palau mostra les sinergies i tensions entre feminisme i nacionalisme en les escriptores catalanes del segle XX. Mary Nash presenta els moviments feministes de la Transició, cristal·litzats en les Jornades Catalanes de la Dona de 1976 i el revulsiu social i polític que comportaren. Susanna Ligeró parteix de les I Jornades Feministes del País Valencià, l'any 1977, per analitzar el feminisme valencià actual, les recents vagues feministes del 8M i el relleu generacional. Marina Subirats tracta la Conferència de Pequín de 1995 i en fa un balanç "agredolç", pels retrocessos viscuts en les institucions, però amb l'esperança de l'empoderament sorgit. A "Calidoscopi gai (1970-1995)", Rafael M. Mérida revisa els avenços en legislació, recerca, associacionisme i, alhora, lamenta les llacunes en la reflexió en català sobre *la qüestió gai*. Mercè Otero analitza les aportacions de les pedagogies feministes al segle XX i a l'inici del XXI, amb èmfasi en la transversalitat de les pràctiques participatives i emancipadores. Marta Pessarrodona basteix una personalíssima genealogia del segon feminisme des de la seva experiència en primera línia.

La segona secció, "Cruïlles i reflexions", presenta els diferents reptes dels feminismes del nou mil·lenni. S'enceta amb la reflexió de Fina Birulés sobre violència i vulnerabilitat, on proposa fer de la vulnerabilitat un instrument al servei de solucions polítiques no violentes. Els següents capítols tracten la relació del feminisme i diferents àmbits. Maria Rodó i Tània Verge reclamen el feminisme com a eix vertebrador de l'independentisme entès com a moviment transformador. Najat El Hachmi tracta les difícils, o impossibles, relacions entre feminisme i islamisme, i denuncia les múltiples aliances entre racisme i masclisme. En la seva genealogia de la interseccionalitat, Florencia Brizuela hi reclama la centralitat de l'antiracisme. Julie Wark reivindica el moviment MeToo (2006) com a model de projecte social, comunitari i interseccional, per contrast amb el neoliberal #MeToo (2017). L'evolució del moviment transgènere i les relacions amb el feminisme són l'eix de la recerca de Jordi Mas Grau. Josep-Anton Fernández examina diferents reconfiguracions de les masculinitats: les *noves masculinitats híbrides*, amb estils subordinats però poder hegemònic, les hipermasculinitats ultraconservadores, i les masculinitats subordinades de les classes treballadores o poblacions migrades. Eva Alfama i Marta Cruells reclamen incorporar l'alè més transformador del projecte feminista a les agendes polítiques institucionals.

Al bell mig del volum, destaquen les magnífiques fotografies de Pilar Aymenrich de 1976, 2018 i 2019 i els excel·lents cartells de Núria Pompeia (1977), Àfrica Abril (2017) i de P.nitas (2020), que mostren de manera gràfica la interseccionalitat i la potència de les lluites en diferents espais, temps i contextos.

La tercera secció, “Pràctiques, meandres, llocs”, posa el focus en les escriptores, artistes i cineastes. S’inicia amb el capítol d’Aina Pérez i Meri Torras sobre la noció d’autor(i)a, acarada des de perspectives feministes i postestructuralistes, que dialoga amb la contribució d’Àngels Gregori sobre el lloc i la posicionalitat de l’escriptura. Ada Castells descriu amb ironia diferents perfils d’escriptores, mentre que Helena González examina els personatges de les dones preses en la ficció catalana recent, que qüestionen la “normalitat” social i la victimització. Mireia Calafell presenta una aproximació coral que dona veu a les joves poetes actuals, M. Antònia Massanet ens parla de feminisme i autoria femenina a Mallorca i Menorca, i Helena Alvarado presenta les escriptores d’Eivissa i Formentera. La secció es clou amb pertinents aportacions sobre àmbits tradicionalment hostils a les veus femenines/feministes, com ara la dramaturgia (Adriana Nicolau), les arts visuals (Mercè Ibarz) i la cinematografia (Imma Merino).

És coherent que l’última secció del volum es dediqui a “Trajectories compartides: grups, editorials i revistes”. La lectura de totes i cadascuna de les contribucions permet copsar la combinació de dinamisme, sinergies, encaixos, també entrebancs, però sobretot l’empoderament col·lectiu passat i present. Així, Mireia Bofill ressegueix la trajectòria de l’editorial LaSal; María-Milagros Rivera ens parla de Duoda; ADHUC és presentat coralment per Rosa Rius, Fina Birulés, Helena González, Maria Dolors Molas i Marta Segarra; Joana Zaragoza i Elizabeth Russell presenten el Grup GRÈC; Josefa Contijoch i Lluïsa Julià, el Comitè d’Esriptores-Centre Català del PEN; Pilar Godayol, el GETLIHC; Clara Ballart, Cos i Textualitat, i M. Àngels Francés, el CED i l’IUIEG de la Universitat d’Alacant.

En definitiva, el volum és una referència imprescindible per reflexionar sobre els assoliments i els reptes dels feminismes des de l’activisme, les polítiques públiques i les pràctiques culturals.

EVA ESPASA
eva.espasa@uvic.cat

**Universitat de Vic – Universitat
Central de Catalunya**

D.O.I.: 10.1344/Lectora2021.27.24